

Teravilja töötleva tööstuse 2014. aasta I kvartali ülevaade

Lühikokkuvõte

- Teraviljatööstuse¹ toodang kasvas 2014. aasta esimeses kvartalis 15%, mis tulenes eelkõige õli- ja pagaritööstuse toodangu suurenemisest.
- Teraviljatööstuse müügitulu kasv oli kiirem kui toiduainetööstuses keskmiselt. Müügitulu oli 2014. aasta esimeses kvartalis 96,0 mln eurot ehk 16,3% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal.
- Tööjõupuudusest tingitud palgasurve ning suurenenud kulutused energiale ja toorainele tõstsid teraviljatööstuse kulusid 11,9%. 2014. aasta esimeses kvartalis olid teraviljatööstuse kulud 89,3 mln eurot.
- Müügitulu kasv suurendas teravilja töötlevate ettevõtete kasumit. Teraviljatööstuse kogukasum oli 2014. aasta esimeses kvartalis 6,9 mln eurot ehk ~2,5 korda suurem kui eelmisel aastal samal perioodil.
- Teraviljatööstuses loodi 2014. aasta kolme esimese kuuga 16,4 mln eurot puhast lisandväärtust, mida oli 48,3% rohkem võrreldes eelmise aasta sama ajaga.
- Teraviljatööstuses loodi 2014. aasta esimeses kvartalis 5,4 tuhat eurot lisandväärtust töötaja kohta ehk 39,6% rohkem võrreldes eelmise aastaga.

Sissejuhatus

Ülevaates on käsitletud teravilja töötleva tööstusena ettevõtteid, mis kuuluvad järgmistesse majandustegevusaladesse (EMTAK² 2008):

- ✓ taimse õli tootjad (C104);
- ✓ jahu ja tangainete tootjad (C106);
- ✓ pagaritoodete tootjad (C107);
- ✓ loomasööda tootjad (C109)

Vaadeldud on ettevõtete positsiooni majanduses, investeringuid ning põgusalt on puudutatud ka väliskaubandust. Ülevaate tegemisel on kasutatud Eesti Statistikaameti (SA) lühiajastatistika andmeid.

Positsioon majanduses

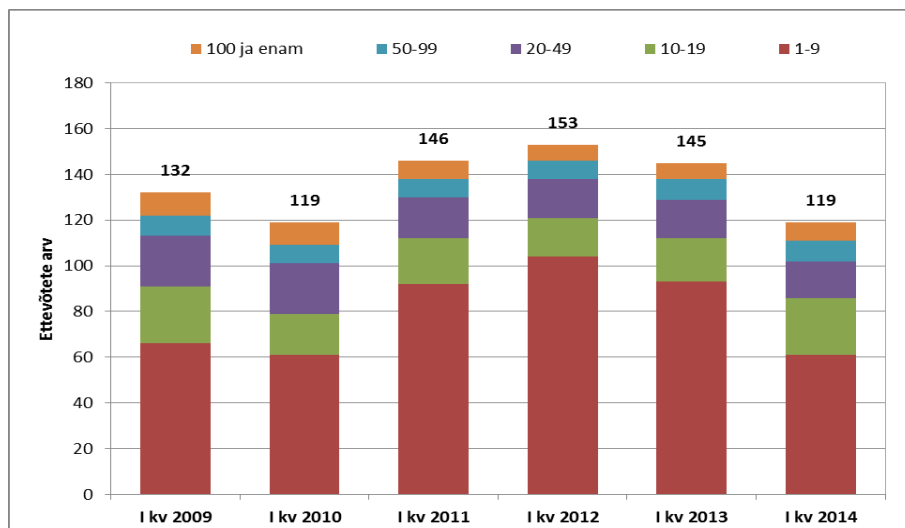
SA lühiajastatistika andmetel oli teravilja töötlevas tööstuses 2014. aasta esimese kvartali keskmine tegutsevate ettevõtete (juriidiliste isikute) arv 119, vähenedes eelmise aastaga võrreldes 26 võrra. Suurusgrupiti (tööga hõivatud isikute³ arvu järgi) oli teravilja töötlevas tööstuses kõige enam alla 10 töötajaga nn mikroettevõtteid – 61, moodustades 51% kogu ettevõtete arvust. Tihedas toiduainetööstuste konkurentsisis on just mikroettevõtted kõige tundlikumad, mis avaldub ettevõtete arvu suures muutumises. Samal ajal on mikroettevõtted oma väiksuse tõttu kõige paindlikumad ja suurettevõtetega võrreldes on neil lihtsam oma tegevusala vajaduse korral vahetada. Teiste suurusgruppide ettevõtete arv on stabiilsem.

---

¹ Ülevaates on käsitletud teraviljatööstusena taimse õli, jahu, pagaritoodete ja loomasööda tootjaid

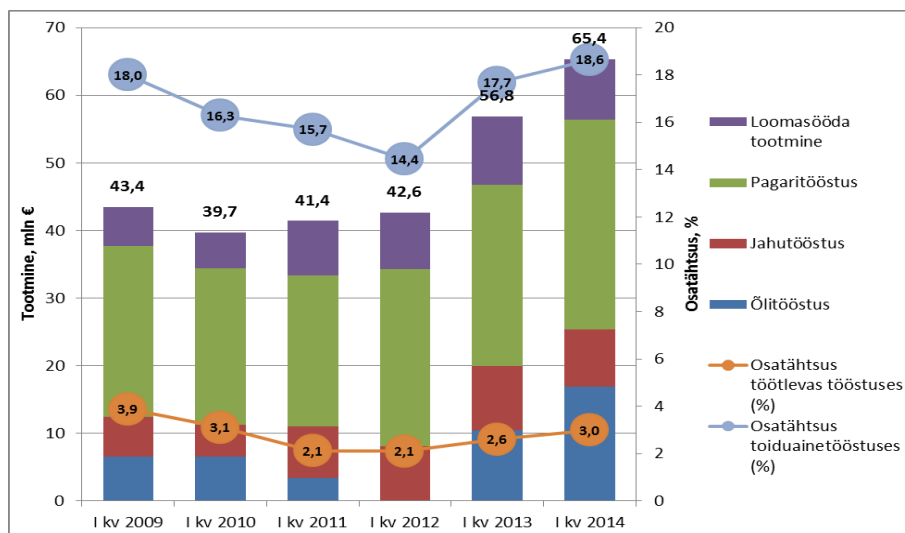
² Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator

³ Kõik ettevõttes töötavad isikud, olenemata töönädala pikkusest

Joonis 1. Teravilja töötleva tööstuse ettevõtete arv tööga hõivatud isikute arvu järgi
Allikas: SA

SA lühiajastatistika andmetel toodeti 2014. aasta esimeses kvartalis teravilja töötlevate ettevõtete poolt kokku 65 mln euro eest toodangut, millest 31% eksporditi. Võrreldes eelneva aastaga suurenes teravilja töötleva tööstuse toodangu väärtus 15%. Suurenemine tulenes eelkõige õlitööstuse toodangu olulisest kasvust, kuna 2013. aasta augustis avas rapsiõlitootja Scanola Baltic AS uue tootmisüksuse, mis võimaldas tootmise mahtu tõsta. Olulise panuse toodangu kasvu andis ka pagaritööstus, kelle toodang suurenes 16%. Pagaritööstuse toodangu kasvu toetas välisnõudluse suurenemine. Pagaritoodete väljavedu suurenes 2014. aasta esimeses kvartalis ~2 korda võrreldes eelneva aastaga. Teravilja töötleva tööstuse toodang moodustas 2014. aasta esimeses kvartalis 18,6% toiduainetööstuse ning 3,0% töötleva tööstuse toodangust. Suurema osa teravilja töötleva tööstuse toodangust annavad pagari- ja õlitööstus, vastavalt 48% ja 26%.

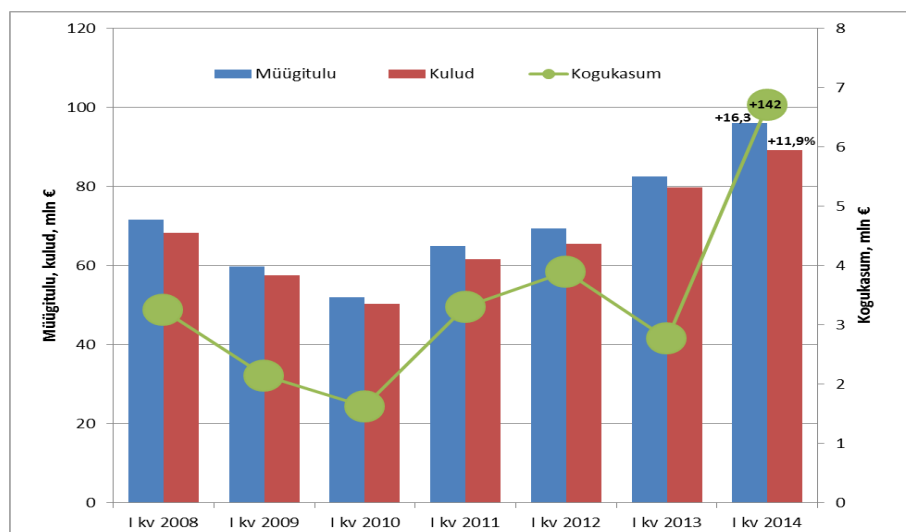
Joonis 2. Teraviljatööstuse toodang (mln €), osatähtsus töötlevas ja toiduainetööstuses (%)

Majandusnäitajad

Teravilja töötlevate ettevõtete **müügitulu** oli 2014. aasta esimeses kvartalis 96,0 mln eurot. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga kasvas teraviljatööstuse müügitulu 16,3%. Teraviljatööstuse müügitulu kasv oli kiirem kui toiduainetööstuses keskmiselt. Palkade kasv ja tarbijate kindlustunde paranemine suurendasid sisenõudlust. Samuti suurenes välisõudlus. Teraviljatööstuse müügitulu moodustas 2014. aasta esimeses kvartalis 22,6% toiduaine- ning 3,7% töötleva tööstuse müügitulust. Tegevusaladest oli pagaritööstustel suurim osakaal (42,2%) teraviljatööstuse müügitulus.

Teraviljatööstuse kulud 2014. aasta esimeses kvartalis kasvasid. Teravilja töötlevate ettevõtete 2014. aasta esimese kvartali **kulud** olid 89,3 mln eurot ehk 11,9% suuremad kui eelmisel aastal samal perioodil. Kuludest kümnendiku moodustasid tööjõukulud. Tööjõupuudusest tingitud palgasurve suurendas tööjõukulusid peaaegu 17%. Lisaks tööjõule suurenesid ka teised kulutused - energiale, toorainele.

Oluline müügitulu kasv kasvatas teravilja töötlevate ettevõtete kasumit. 2014. aasta esimeses kvartalis oli teraviljatööstuse **kogukasum** 6,7 mln eurot, mida oli ~2,5 korda rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Teraviljatööstuse kogukasumis oli kõige suurem osakaal pagaritööstusel – 35,1%. 2014. aasta kolme esimese kuuga teenis teraviljatööstus 38,8% toiduainetööstuse kogukasumist.

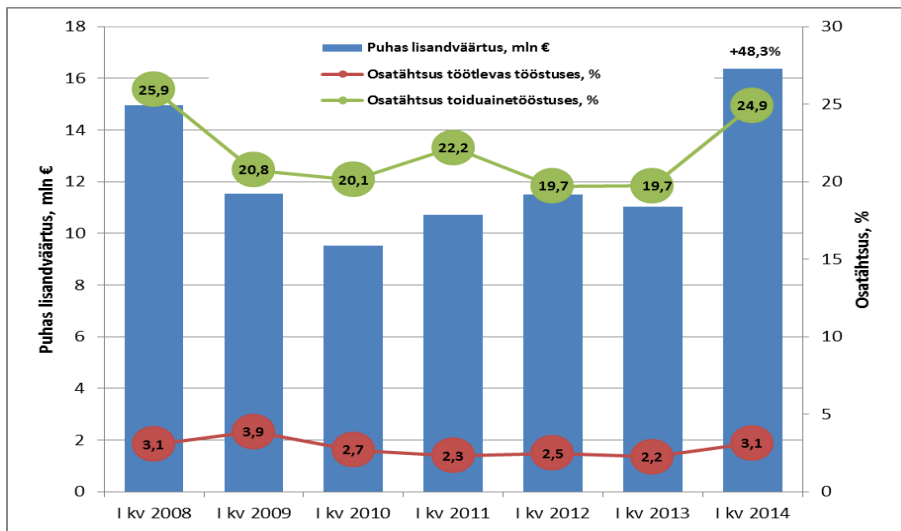

Joonis 3. Teraviljatööstuse müügitulu, kulud, kogukasum (mln €)

Allikas: SA

Esialgsel andmetel loodi teraviljatööstuses 2014. aasta esimeses kvartalis puhas lisandväärtust⁴ 16,4 mln eurot, mida oli 48,3% rohkem võrreldes eelneva aasta sama ajaga. Tegevusaladest kavas kõige enam puhas lisandväärtus loomasöödatööstuses — 2,2 korda. Üle poole (63%) teraviljatööstuses loodavast **lisandväärtusest** andis pagaritööstus. Teraviljatööstus annab 24,9% toiduaine- ning 3,1% töötleva tööstuse lisandväärtusest.

⁴ Puhas lisandväärtus = kogukasum (-kahjum) + tööjõukulud

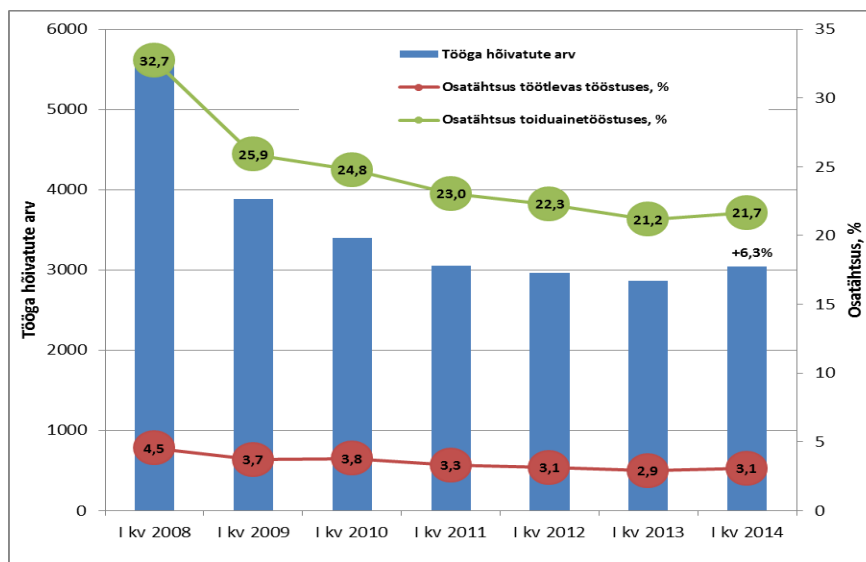

Joonis 4. Teraviljatööstuses loodud puhas lisandväärtus (mln €), osatähtsus töötlevas ja toiduainetööstuses (%)

Allikas: SA

Teraviljatööstuses tegutseb keskmiselt 21,7% toiduainetööstuses ning 3,1% töötlevas tööstuses **hõivatud inimestest**. Tööjõumahukam tegevusala teraviljatööstuses on pagaritööstus, kus tegutseb 88% teraviljatööstuses tööga hõivatud inimestest.

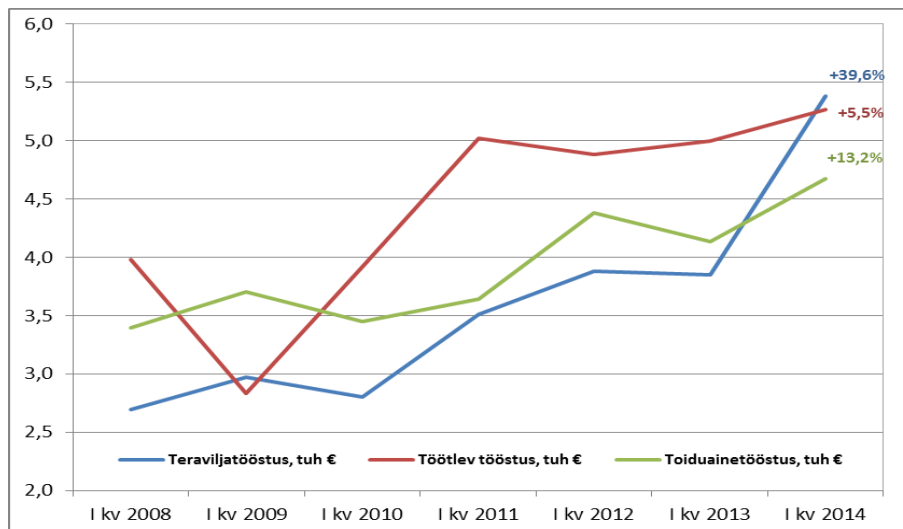
SA andmetel oli 2014. aasta esimeses kvartalis teraviljatööstuses tööga hõivatud keskmiselt 3041 inimest, mida oli 179 inimese võrra (+6,3%) rohkem kui eelneval aastal samal ajal. Majanduskriisi aastatel tööga hõivatute arv teraviljatööstuses järsult vähenes. Vaatamata mõningasele hõivatute arvu suurenemisele viimasel aastal, jääb see endiselt alla kriisieelsele tasemele. Tööhõive vähenemine tuleneb tehnoloogiliste lahenduste juurutamisest ning uuendamistest.

Joonis 5. Tööga hõivatute arv teraviljatööstuses, osatähtsus toiduaine- ja töötlevas tööstuses (%)

Allikas: SA

Teraviljatööstuse **tööviljakus**⁵ on aastases võrdluses oluliselt kasvanud ja ületas esimeses kvartalis nii töötleva kui ka toiduainetööstuse tegevusalade vastava näitaja. Teraviljatööstuses loodi 2014. aasta esimeses kvartalis 5,4 tuhat eurot lisandväärtust töötaja kohta ehk 39,6% rohkem võrreldes eelmise aastaga. Lisandväärtuse oluline kasv suurendas teraviljatööstuse efektiivsust. Teraviljatööstuse efektiivsus suurenes nii töötleva kui ka toiduainetööstuse tegevusalade keskmisest kiiremini. Tööviljakuse kasv on teravilja töötlevates ettevõtetes väga erinev. Tööviljakuse kasv on aeglasem pagaritööstuses, kus kasutatakse endiselt palju inimitööjõudu. Tunduvalt üle toiduainetööstuse keskmise on tööviljakus loomasööda ja jahutööstuses.

Joonis 6. Tööviljakus puhta lisandväärtuse alusel (tuh €)

Allikas: SA, PM arvutused

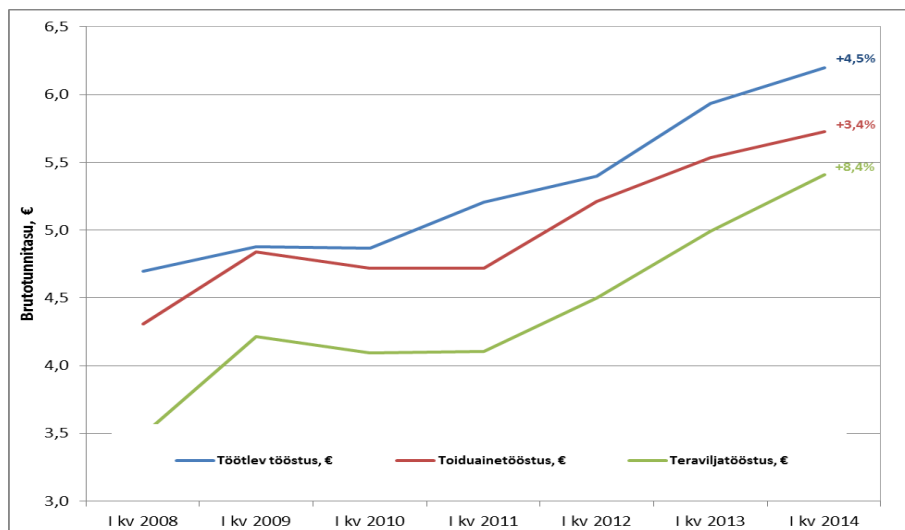
Teraviljatööstuse **keskmine brutotunnitasu**⁶ 2014. aasta esimeses kvartalis oli 5,4 eurot, mida oli 8,4% rohkem kui eelneval aastal samal ajal. Võrreldes töötleva ja toiduainetööstuse keskmisega kerkis teraviljatööstuses töötasu oluliselt kiiremini. Tunnitasu kasvu vedas pagaritööstus, kus olid tööjõukulud töötaja kohta teiste toiduainetööstuse tegevusaladega võrreldes kõige madalamad. Sellest tulenevalt võib arvata, et üheks pagaritööstuse brutotunnitasu kiirema kasvu põhjuseks oli 2014. aastal kasvanud miinimumpalga tase. Kuigi teraviljatööstuse keskmine brutotunnitasu kerkis kiiremini kui töötlevas ja toiduainetööstuses, jäi see endiselt alla nii töötleva kui ka toiduainetööstuse tegevusalade keskmisele vastavalt 13% ja 6%.

Eesti Panga prognooside kohaselt⁷ püsib järgnevatel aastatel ilmselt tööjõu vabast liikumisest ja tööealise elanikkonna vähenemisest tulenev palgasurve, kuid ilmselt ei ole kasv enam nii kiire, sest töötasu peab tootlikkusega kooskõlas olema.

⁵ Tööviljakus = puhas lisandväärtus/ tööga hõivatud inimeste arv

⁶ Brutotunnitasu = palgakulu/ töötatud tunnid

⁷ <http://www.eestipank.ee/publikatsioon/rahapoliitika-ja-majandus/2013/rahapoliitika-ja-majandus-22013>

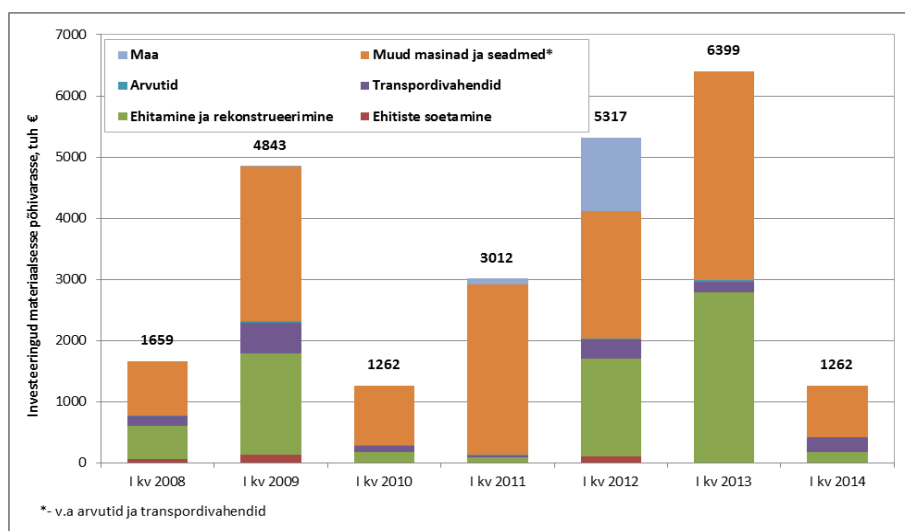
Joonis 7. Keskmise brutotunnitasa (€)

Allikas: SA, PM arvutused

Investeeringud

Teraviljatööstuse toodangu maht ja käive 2014. aasta esimeses kvartalis kasvas. Toodangu suurenemine tuli vabade tootmisvõimsuste arvelt, sest **investeeringud** jäid esimeses kvartalis väikesemaks võrreldes eelmise aasta sama perioodiga. Kuigi madalad laenuintressid on loonud ettevõtjatele soodsa laenukeskkonna, pole see investeerimist elavdanud. Investeerimisaktiivsuse piduriks võib olla ebakindel (välis)nõudlus. Eesti oluliste kaubanduspartnerite - Soome, Rootsi ja Venemaa majandustulemused on endiselt tagasihoidlikud.

Teraviljatööstuse ettevõtted investeerisid materiaalsesse põhivarasse 2014. aasta esimeses kvartalis 1 262 tuhat eurot ehk 5 korda (-5 136 tuhat euro) vähem kui eelmisel aastal samal ajal.

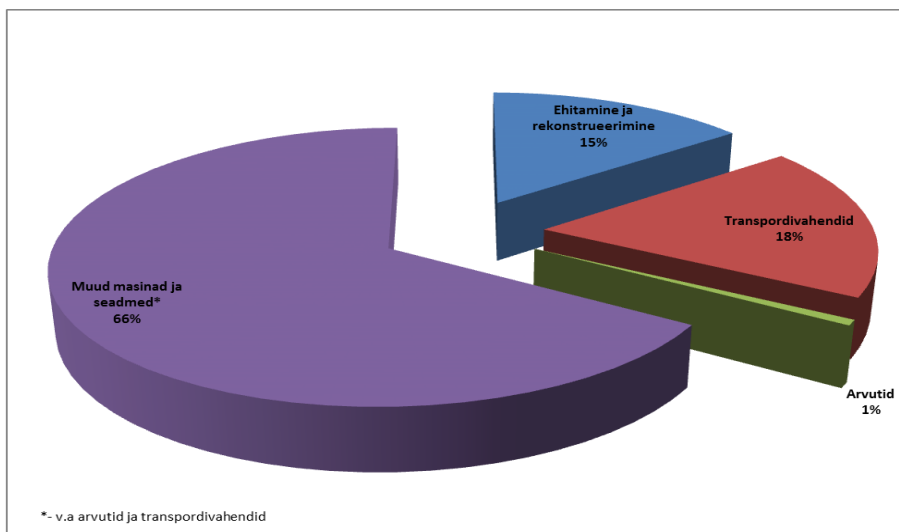
Joonis 8. Teraviljatööstuste investeeringud materiaalsesse põhivarasse (mln €)

Allikas: SA

Teraviljatööstuse investeeringutes oli kõige suurem osakaal pagaritööstusel, kes tegi 2014. aasta esimese kolme kuuga 843,6 tuh euro eest investeeringuid, mis moodustas 67% kogu teraviljatööstuse investeeringutest.

Kõige rohkem investeeris teraviljatööstus 2014. aasta esimeses kvartalis muudesse masinatesse ja seadmetesse (va arvutid ja transpordivahendid), kokku 836,9 tuh euro väärtuses, mis moodustas kogu materiaalsesse põhivarasse tehtud investeeringutest 66%. Maasse ja ehitiste soetamise esimese kvartalis ei investeeritud.

Võrreldes eelmise aastaga vähenesid kõige enam investeeringud ehitamise ja renoveerimisse (-2 606 tuh €) ning muudesse masinatesse ja seadmetesse (va arvutid ja transpordivahendid) (-2 574 tuh €). Suurenesid transpordivahenditesse tehtavad investeeringud (+64 tuh eurot).

Joonis 9. Investeeringute jaotumine teraviljatööstuses 2014. aasta I kv (%)

Allikas: SA

Hinnad

Teravilja kokkuostuhinnad Eestis sõltuvad maailmaturu hindadest. Maailma teraviljatoodangu kasvu ja varude taastumise tulemusel olid 2013. aasta teisel poolel teravilja hinnad languses, kuid 2014. aasta alguses, peale sügisese teraviljasaagi prognooside korrigeerimist, pöördusid hinnad kergele tõusule. Hilinenud kevadkülv Ameerikas ning pinged Ukrainas, kui ühes olulisemas nisukasvatuspriirkonnas, olid põhjusteks, miks alandati 2014. aasta teraviljasaagi prognoosi. Kuigi tööstuse hinnamuutused on üldiselt seotud tooraine maksumusega, siis alati ei kandu need mõjud üks-üheselt tootjahindadesse. Hinnakujunduses mängib olulist rolli ka nõudlus nii Eestis kui ka välisurgudel. Tavaliselt kandub tooraine hinnamuutus tootjahindadesse ajalise nihkega.

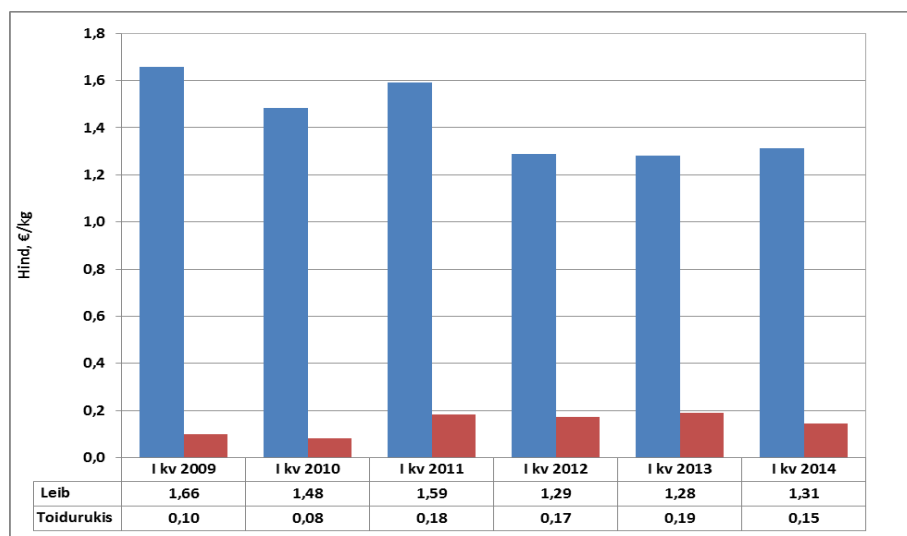
TNS Emori andmetel maksti toidunisu eest 2014. aasta esimeses kvartalis keskmiselt 0,19 €/kg, mis oli 20,8% vähem kui 2013. aastal samal ajal. Nisujahu maksis 2014. aasta esimeses kvartalis keskmiselt 0,64 €/kg ehk 1,5% vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Saia keskmine hind 2014. aasta esimeses kvartalis oli 1,33 €/kg ja jäi eelmise aastaga võrreldes samale tasemele.

Joonis 10. Saia, toidunisu, nisujahu hind⁸ (€/kg)

Allikas: EKI, TNS Emor

Toidurukki keskmine kokkuostuhind 2014. aasta esimeses kvartalis oli 0,15 €/kg. Võrreldes eelmise aasta sama ajaga langes toidurukki kokkuostuhind 21,1%. Leivakilo keskmine hind kauplustes oli 2014. aasta esimeses kvartalis 1,31 eurot. Eelneva aasta sama ajaga võrreldes leiva hind tõusis 2,3%.

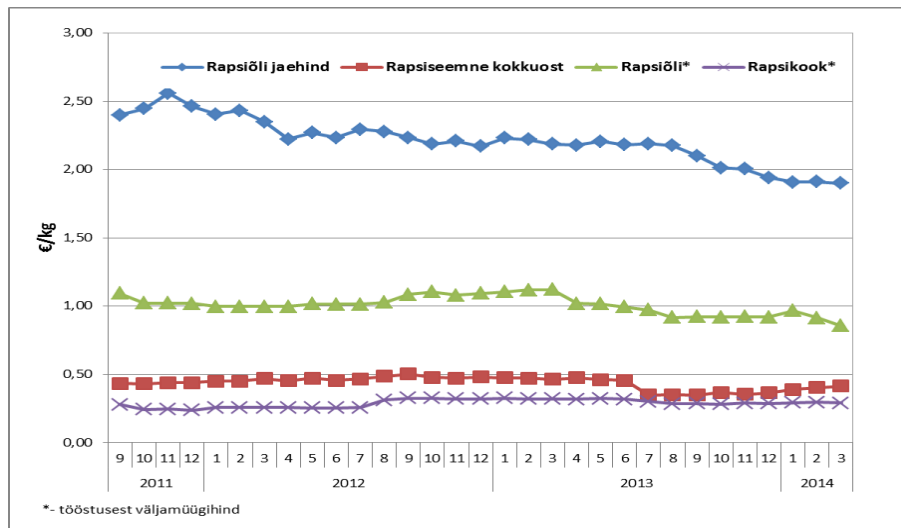
Joonis 11. Leiva ja toidurukki hind (€/kg)

Allikas: EKI, TNS Emor

Rapsiseemne eest maksti 2014. aasta esimeses kvartalis keskmiselt 0,40 €/kg, mis oli 14,4% vähem kui 2013. aastal samal ajal. Rapsiseemne oluline odavnemine mõjutas ka toodete hinda. Rapsiõli keskmine tööstusest väljamüügihind oli 2014. aasta esimese kvartalis 0,91 €/kg ehk 18,1% vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Rapsiõli jaehind oli keskmiselt 1,91 €/kg ehk 13,9% vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Rapsikoogi keskmine hind 2014. aasta esimeses kvartalis oli 0,29 €/kg ja langes aastaga 9,2%.

⁸ Teraviljatoodete hinnad sisaldavad käibemaksu

Joonis 12. Rapsiseemne ja -toodete hind (€/kg)

Allikas: TNS Emor

Kaubandus

Esialgsel andmetel eksportis teraviljatööstus 2014. aasta esimeses kvartalis 20,5 mln euro eest toodangut, mida oli 53,7% rohkem kui eelneval aastal samal ajal. 2014. aasta esimeses kvartalis veeti kõige enam välja õli- ja pagaritooteid. Õlitooted moodustasid 45% teraviljatoodete ekspordist. Uue tootmishoone valmimise järel 2013. aasta sügisel, suurenesid õlitööstuse tootmisvõimsused ja see võimaldas kasvatada ka ekspordi. Aastases võrdluses kasvas õlitoodete väljavedu 96%. Pagaritoodete eksport moodustas 37% teraviljatoodete väljaveost ja aastases võrdluses kasvas pagaritoodete väljavedu 69%. Vaasan Grupp avas 2013. aasta sügisel Sauel külmutatud pagaritoodete tehase, mis on orienteeritud katma Põhjamaade ja Balti turgude vajadusi. Teraviljatööstuse eksport moodustas 2014. aasta esimeses kvartalis ~17% toiduainetööstuse ning ~2% töötleva tööstuse toodangu väljaveost. Täpsemalt on võimalik lugeda teraviljatööstuse kaubavahetuse kohta Põllumajandusministeeriumi kodulehelt (<http://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/pollumajandus-ja-toiduturg/statistika/tahtsamate-pollumajandustoodete>).

Tabel 1. Teraviljatööstuse koondandmed

	I kv 2013	I kv 2014	Muutus (%)
<i>Positsioon majanduses</i>			
Ettevõtete arv	145	119	-26
Toodangu väärtus, mln €	56,8	65,4	+15,0
Teraviljatööstuse toodangu osatähtsus (%)			
...toiduainetööstuses	17,7	18,6	+0,9pp
..töötlevas tööstuses	2,6	3,0	+0,4pp
<i>Majandustegevuse näitajad**</i>			
Müügitulu, mln €	82,5	96,0	+16,4
Kulud, mln €	79,8	89,3	+11,9
Kogukasum, mln €	2,8	6,7	+139,3
Puhas lisandväärtus, mln €	11,0	16,4	+48,3
Teraviljatööstuse lisandväärtuse osakaal (%)			
... toiduainetööstuses	19,7	24,9	+5,2pp
.. töötlevas tööstuses	2,2	3,1	+0,9pp
Töövõljalikus lisandväärtuse alusel, tuh €	3,9	5,4	+39,6
Tööga hõivatute arv teraviljatööstuses	2861	3041	+6,3
Keskmine brutotunnitasu, €	5,0	5,4	+8,4
<i>Investeeringud</i>			
Investeeringud materiaalsesse põhivarasse, tuh €	6398,8	1262,5	-80,3
...ehitiste soetamine	3,6	0	-100
... ehitamine ja rekonstrueerimine	2791,6	185,7	-93,3
... transpordivahendid	167,7	231,5	+38
... arvutid	28,3	8,3	-70,7
... muud masinad ja seadmed	3411,1	836,9	-75,5
... maa	0	0	
pp - protsendipunkti			
			suurenenud
			vähenenud